

Handleiding – De schatkist van Nederland

Korte omschrijving

Leerlingen maken als minister van Financiën hun eigen begroting. Daarna gaan ze met elkaar in gesprek over waar ze het meeste en het minste aan hebben uitgegeven.

Doelgroep

Groep 7 en 8

Leerdoelen

Definitieve conceptkerndoelen burgerschap

Deze werkvorm sluit aan bij de definitieve conceptkerndoelen burgerschap 19, 20 en 21:

- De school geeft vorm aan de democratische oefenplaats
- De leerling leert over samenleven in een democratische rechtsstaat
- De leerling doet ervaringen op met democratische en maatschappelijke betrokkenheid

Leerdoelen

- De leerlingen weten dat elk jaar na Prinsjesdag het geld opnieuw wordt verdeeld en dat de Tweede Kamer hierover mag beslissen.
- De leerlingen ervaren dat er maar één zak geld is. Als er ergens geld bij moet, moet er ergens ook geld vanaf (of de belastingen moeten worden verhoogd).

Duur

30 – 50 minuten.

Benodigd materiaal

- Per groepje een werkblad
- 9 A4-vellen met per vel 1 begrotingspost
- 37 fysieke munten/fiches/lucifers per groepje (als je geen 37 fysieke muntjes/fiches/lucifers hebt per groep, laat de leerlingen dan op het werkblad 37 kleine muntjes tekenen of turven)

De werkvorm stap voor stap

Stap 1: Introductie

- Introduceer het thema Prinsjesdag. Bijvoorbeeld door samen met de leerlingen het meest actuele item van het Jeugdjournaal over Prinsjesdag te bekijken. Als alternatief kun je dit item van het Jeugdjournaal uit 2023 over Prinsjesdag gebruiken:
<https://jeugdjournaal.nl/artikel/2490993-alles-wat-je-moet-weten-over-prinsjesdag>
- Vertel dat op Prinsjesdag koning Willem-Alexander de troonrede voorleest. In de troonrede staan alle plannen van de regering voor het komende jaar. Maar er zit niet oneindig veel geld in de schatkist van Nederland om al die plannen te betalen, dus de regering heeft keuzes moeten maken. Na de troonrede gaat de Minister van Financiën naar de Tweede Kamer om het koffertje te overhandigen aan de voorzitter van de Tweede Kamer. In dit koffertje zit de miljoenennota: daar staat in hoe het geld verdeeld wordt en hoe alle plannen betaald gaan worden.
- Leg uit dat de 150 Tweede Kamerleden na Prinsjesdag gaan debatteren over de miljoenennota. De Tweede Kamerleden mogen namelijk namens alle Nederlanders beslissingen nemen, want zij zijn door ons gekozen bij verkiezingen. Ze mogen stemmen over wetten, maar ook over waar het geld aan besteed moet worden. Na Prinsjesdag en het debat stemmen ze over de miljoenennota. Deze is alleen akkoord als meer dan de helft van de Tweede Kamerleden (dus meer dan 75) vóór stemt. Tweede Kamerleden mogen ook wijzigingen voorstellen, maar die halen het ook alleen als meer dan de helft vóór stemt.
- Leg uit dat de leerlingen straks Tweede Kamerleden spelen en het belastinggeld van Nederland mogen verdelen. Ze gaan dus hun eigen miljoenennota opstellen. Oftewel: zij zijn de baas over de schatkist van Nederland.

Stap 2: de schatkist van Nederland

Miljoenennota opstellen

- Verdeel de leerlingen in 5 groepjes. Geef elk groepje een exemplaar van het werkblad.
- Loop met de leerlingen langs de verschillende onderwerpen waar zij geld aan kunnen geven, aan de hand van de 9 A4-vellen met op elk vel één (getekende en geschreven) begrotingspost. Vraag per post de leerlingen een paar voorbeelden te noemen van wat er onder deze post zou vallen.
De posten zijn: leger, natuur, veiligheid, sport & cultuur, gezondheid, ontwikkelingssamenwerking, onderwijs, sociale zaken en vervoer (Er zijn nog meer overheidsuitgaven, maar breng deze nuancering later aan).
Zorg bij weinig tijd dat je in ieder geval de post 'sociale zaken' en 'ontwikkelingssamenwerking' voor de leerlingen hebt verhelderd. Onder de post 'sociale zaken' vallen onder meer uitkeringen, bijvoorbeeld als iemand niet kan werken door ziekte of geen werk kan vinden, en ook de AOW. 'Ontwikkelingssamenwerking' gaat onder andere over armoedebestrijding en noodhulp in andere landen.

- Vertel dat de leerlingen in groepjes 370 miljard mogen verdelen over de 9 posten. Ze mogen hiervoor in totaal 37 muntjes/fiches/lucifers verdelen over de verschillende begrotingsposten die op het werkblad staan. Elke munt/fiche/lucifer staat voor 10 miljard euro. Dit is bij elkaar opgeteld ongeveer het geld wat Nederland elk jaar verdeelt over al deze posten (zie bijlage). Vraag hoeveel miljoen een miljard is (1000).
- De leerlingen gaan in hun groepje en met behulp van het werkblad het geld verdelen (opdracht 1). Leg uit dat zij het geld mogen verdelen met het idee dat zij zelf de baas zijn van het land.
- Laat leerlingen daarna op het werkblad hun top drie invullen van posten waar zij het meeste geld aan uitgegeven hebben, en ook aan welke post het minste, en waarom (opdracht 2).

Miljoenennota's vergelijken

- Leg de 9 losse A4-vellen met de begrotingsposten op de grond.
- Als de leerlingen klaar zijn, vraag je aandacht voor de begrotingsposten die op de grond liggen. Vraag per groepje iemand om bij de post te gaan staan waar zij het meeste geld aan hebben gegeven. Van elk groepje staat er dan iemand bij een post. Kijk naar de verschillen en overeenkomsten en vraag naar hun motivatie. Laat de leerlingen weer gaan zitten.
- Aansluitend vraag je of iemand anders uit elk groepje bij de post wil gaan staan waar het minste geld naartoe is gegaan. Kijk opnieuw naar de verschillen en overeenkomsten en vraag naar hun motivatie.

Gezamenlijke miljoenennota opstellen

- Inventariseer hoeveel munten de verschillende groepjes hebben uitgegeven per post en noteer dit op de A4-vellen met begrotingsposten. Bereken, met de klas, het gemiddelde aantal munten van de klas per post en noteer ook dit. Je kunt de leerlingen daarnaast de muntjes/fiches/lucifers per post op de A4's laten leggen.
- Bespreek met de leerlingen het eindresultaat: dit is de miljoenennota van de klas. Concludeer wat de top 3 is van de klas en waar het minste geld aan uitgegeven wordt.

De echte miljoenennota

- Vertel tot slot per post hoeveel de regering in werkelijkheid hieraan uitgeeft (zie bijlage) door op de A4-vellen met de begrotingsposten het aantal (omgerekende) munten op te schrijven. Bespreek met de klas de overeenkomsten en verschillen met hun gezamenlijke miljoenennota (hun klassengemiddelde).
- Leg uit dat je vaak helemaal niet doorhebt hoe duur sommige dingen zijn (zorg bijvoorbeeld). Vertel ook dat wanneer we besluiten dat er meer geld naar iets moet, bijvoorbeeld naar het leger, dat er bij een andere post dan wat vanaf moet. Eventueel kun je hier ook een verdiepend gesprek met de leerlingen voeren over belastinggeld: dat alles betaald moet worden door belastingen. Als je ergens meer geld aan uit wilt geven en nergens minder geld aan wilt geven, dan moeten de belastingen omhoog.
- Kom terug op de actualiteit en leg uit dat elk jaar het geld opnieuw wordt verdeeld. De Tweede Kamer zal in periode na Prinsjesdag veel gaan vergaderen over de miljoenennota en de wijzigingen die ze nog willen aanbrengen in de plannen van de regering.

Bijlage

Hieronder vind je een overzicht van daadwerkelijk begrote uitgaven per begrotingspost in 2026,¹ omgerekend in munten. Deze tabel is een vereenvoudigde weergave van de begroting. Alle onderwerpen die niet onder één van de begrotingsposten vallen, vallen onder de post die we 'Overig' hebben genoemd. Denk daarbij aan asiel en migratie, klimaat, economische zaken, woningbouw, maar ook rente op de staatsschuld en reserves.

Let op: deze getallen zijn gebaseerd op de miljoenennota van 2026. Dat is dus de miljoenennota die in 2025 op Prinsjesdag is gepresenteerd.

Begrotingsposten	Echte begroting 2026	Afgerond aantal munten
Leger	35 miljard	3,5 munten
Natuur	4 miljard	0,5 munt
Veiligheid	16 miljard	1,5 munten
Sport en cultuur	4 Miljard	0,5 munt
Gezondheid	114 miljard	11,5 munten
Ontwikkelingssamenwerking	4 miljard	0,5 munt
Onderwijs	52 miljard	5 munten
Sociale zaken	127 miljard	12,5 munten
Vervoer	16 miljard	1,5 munten
<i>Overig</i>	115 miljard	11,5 munten
Totaal	487 miljard	48,5 munten

¹ <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/2025/09/16/miljoenennota-2026>